

VI. HAFTA

VI. *Hafta tartışma metinleri:* Heidegger. What is Metaphysics? Heidegger. Question Concerning Technology

‘Ben’ ile ‘öteki’ arasındaki ilişki nasıl kurulacaktır? Empati, bir bilinç edimi ise ve bütün bilinç edimleri yönelimsel iseler, diğer ego nasıl deneyimlenebilir?

Empati edimi ile diğer egolar keşfedilir. ‘Bana’ benzediği için ötekinin yaşam alanı tanınır. Diğer şeyler tasarıma indirgenirken, diğer egolar ‘bana’ benzedikleri için tanınabilirler. Empati ediminin sonucu diğer egoları, kökensel olarak ‘öteki’ olarak algılamak söz konusu olmaktadır. ‘Öteki’nin, herhangi bir eşyaya benzemeyip ‘bana’ benzediğinin farkındalığına sahip olmak, çıkış noktasıdır. Onun kendi bedenselliği içerisindeki edimselliği ile öteki ego deneyimlenir. Ontolojik deneyim, onun bedenini deneyimlemektir. Psikolojik olarak ise onun ‘ruhsal-bedeni’ deneyimlenir.

Husserl, kurduğu sistemde, aşkınsal egonun yalnızlığını intersubjektivite ile aşmaya çalışır. Diğer yandan, fiziksel dünyanın paranteze alınmasından sonra “yaşam dünyası” kavramı ile edimselliği genişletir. Epokhe ile doğal dünya, ‘benim-için’ bir fenomene indirgenir. Yaşam dünyası, özneliğin bir biçimidir. Benim-için dünya nedir? Dünya, fenomene dönüşmemiş haliyle nedir? Dünyayı bu tavır içerisinde görmek, dünyanın nasıl anlam kazandığını görmektir. Dünya, uzamsal ve zamansal şeylerin evrenidir. Doğal tavırda, bir ontoloji geliştirme çabası vardır; yaşam dünyasında ise ontoloji yoktur; intersubjektif deneyimin korelasyonudur. Tarihsel, fiziksel, sosyal, estetik, boyutları da içine alır. Bu dünya, sadece bana ait bir dünya değildir ve ego yalnız değildir. Burada, ‘aşkın ben’ kavramı yerine ‘aşkın biz’ kavramı konulmaktadır. Yaşam dünyasında, verilen dünyanın ortaklığı ortaya koyulur. Bu, Heidegger’in “orada olmak” kavramıyla benzerlik gösterir. Bu düşünce, öznel-arası dünyanın ve tarihsel varlık olarak insanın nasıl kurulduğunun açıklanma çabasıdır. Yönelimselliğe indirgenmemiş dünya düşüncesi, Heidegger’in etkisidir.

Martin HEIDEGGER

- Fenomenolojik yöntemi nasıl kullandığı önem taşır.
- Felsefe tarihi ile ilişkisi, ikinci önemli noktadır.

İki temel sorusu:

- **Varlığın anlamı nedir?**

Heidegger'e göre, bu soru, metafizik tarihi içerisinde unutulmuştur. Bu unutulmuş süreci aynı zamanda bir hatırlayış sürecidir. Felsefe tarihinin 'dekonstrüksiyonu' yapılır. Metafiziğin günümüzdeki durumu "çatı"dır ve temel unutulmuştur.

- **İnsanın yazgısallığı nedir?**

İnsanın özü, insan olmaktan fazla bir şeydir. Varlık sorusunu sormak ve onun açıklığında durmak, özü kendinden fazla olan bir şey olmaktır. İnsanın özü, insan olmak değildir. Bu öz, sadece insan olmakla sınırlı değildir; artı bir şey vardır. Artı-şey, 'varlık'ın anlamı nedir?' sorusunu sorma yazgısıdır. İnsan, bu sınırdadır.

Bizi tanımlayan, "ölümlü" oluşumuzdur. Ölüme-doğru-varlık oluşumuz, sınırlı bir anlamlar dünyası oluşturmaktır ve elimizdeki tek şey budur. Sınırlı oluşumuzu unutmak, Varlık'ın anlamını unutmak anlamına gelir. Sınırlı(yitimli) olduğumuzu, 'hiç' olduğumuzu kabul etmek, çıkış yoludur. İnsanın kendi otantik yapısını anlama sorusu budur. "Varlığın anlamı" temel sorudur. "Varlık ve Zaman", bu yolda bir çabadır. Varlığın anlamının ortaya çıkarılması için insan varlığının dizgesel sorgulanışıdır. İnsan var-oluşu, Da-sein'dir. İnsanın var-oluşunda, insan olmaktan artı bir şey vardır. Bu artı, insanın yazgısallığıdır. Yazgı, varlığın anlamını sormak - varlığın riskini almaktır. Var olmak, varlığa gelmek, o şeyin anlamlandırılması/açığa çıkması demektir.

Heidegger, varolan herhangi bir şeyle, olanın varlığı arasında ayırım yapar. Buna ontolojik ayırım adını vermektedir. Olanın varlığı, o şeyin, insanın deneyimi içerisinde anlam kazanmasıdır. Varlık, "is/-dır" ile ilgilidir. İnsanın farkı, kendi varlığı dahil, olanların varlığının farkında olmasıdır. İnsan, özünde yitimseldir. Bu yitimsellik, var-oluşsal anlamdadır. Da-sein, kendi dışına doğru taşan varlıktır. Bu var-oluşsal yitimsellik, Da-sein'in daima kendi olma süreci, sonul olarak da kendi ölümü olan varlık olmaktır. Yitimsellik, zaman-dizimsel değil, var-oluşsaldır. Yitimli, sınırlı, ölümlü varlık olmak, insanı belirler. Da-sein, tümüyle yitimliyse, insanın tüm farkındalığı bu yitimsellik tarafından koşullanmıştır. Da-sein söz konusu olduğunda, Varlık, yitimsel olarak bilinir. Varlığın anlamı zamandır. Varlık, Da-sein'in kökensel olan sınırlı farkındalığı içinde, yalnızca sınırlı olarak kendini açar. Heidegger, Da-sein'in varlık alanının kendi ölümünün farkındalığı ile açıldığını düşünür. Şeyleri, sınırlı açıklık içinde anlarız. Da-sein, açıklığın sınırlı boyutunu gözden kaçırma eğilimindedir; yitimli olarak anlama durumunun unutulması, Heidegger'in eleştirdiği durumdur. Şey'in kendini anlamlı olarak açma süreci ön-plana çıkarılmalıdır. Varlığın kendini nasıl açtığı süreci unutulduğunda, ürün üzerine

yoğunlaşılır ve nihilist bir dünya ile karşılaşılır. Bu, varlığın açıklığının (anlamının) unutulmasıdır. Şeylerin varlığının açığa çıkma sürecinin kaçınılmaz olarak gizli kalmış boyutu unutulmuştur. Bu unutulmuş süreci, Nietzsche'ye kadar olan ontoloji tarihidir.

Husserl'in ilk dönem görüngübilimi, insan ruhunu açımlayıcı bir edim olarak görür, tözsel bir yapı olarak değil. İnsan, herhangi bir şeyle karşılaştığında, o şeyin ne olduğunun yanı sıra şeyle nasıl karşılaştığı da ruhun bir parçasıdır. Felsefenin temel konusu, varolanın ne ise o olduğunu gösteren şeylerin kendisidir. Görüngübilim, yönelimsel edimlerde kendini açımlayan şeylerin anlaşılmasını sağladığı için değerlidir. Kategorik bir bilme edimi değildir. Bunun ötesinde, Husserl'in ikinci dönemi ise, Heidegger tarafından eleştirilmiştir. Heidegger, dünyaya atılmış, gündelik anlamlar içerisine gömülmüş ve var olma olanağını ölüme-doğru olmasında bulan, tarihsel ve yitimli var-oluşsal 'Ben'i savunur. Bu, Husserl'in 'aşkın Ego' düşüncesinin karşıtıdır.

Şeyler, kökensel olarak kendi kendinin açımlayıcısıdır. İnsan ruhu, şeylerin ortak açımlayıcısıdır. Bu etkinlik, gidimlidir. Heidegger, bunu yitimsel olarak yorumlar ve bunun insan varlığının özü olduğunu savunur. Kökensel olarak yitimli insan, bildiği şeyi de yitimli olarak bilir. Şeyi, görünüme geldiği sınırlar içerisinde bilebiliriz; özsel olarak bilinemezdir. İnsan söz konusu olduğunda, varlığın tüm biçimleri yitimsel olarak bilinir ve gerçekte de öyledir. Varlığın özü, zamandır.

Batı felsefesinin, genelde varlığın doğasına, özelde insanın doğasına ilişkin yanlış bir kavrayışa sahip olduğunu savunur. Bunun için, Batı metafiziğini yapı-söküme uğratar. Bu unutulmuş süreci, bir anımsama sürecini ve anımsatıcı kavramları da içermektedir. Bunları izleyerek geri gidildiğinde, anımsatıcı ipuçları ile Batı metafiziğinin çözümlemesi yapılır.

“Düşüncemiz çok keskin bir parfüm gibi olmalıdır. Bir yaz akşamında, dolunayda, buğday tarlalarında, sarı başakların, rüzgarın esintisi ile çıkardıkları koku gibi.”
F.NIETZSCHE

Varlık ve Zaman, Platon'un Sofist diyalogunun 244a bölümünden bir alıntı ile başlar. Heidegger, “Günümüz insanı, hâlâ varlığa ilişkin bir şaşkınlık yaşıyor mu?” sorusunu sormaktadır. Varlığın anlamı sorusunun yeniden ortaya konmasını amaçlamaktadır. Bizim yapacağımız, bu soruyu yeniden sormaktır. Varlığa ilişkin unutulmaları, bir yineleme ile

buradan sormak gerekmektedir. Soru, buradan, felsefi geleneğe doğru sorulacaktır. “Burası”, modern toplumdur. Soruyu soramama nedenleri üç dogmaya dayanmaktadır:

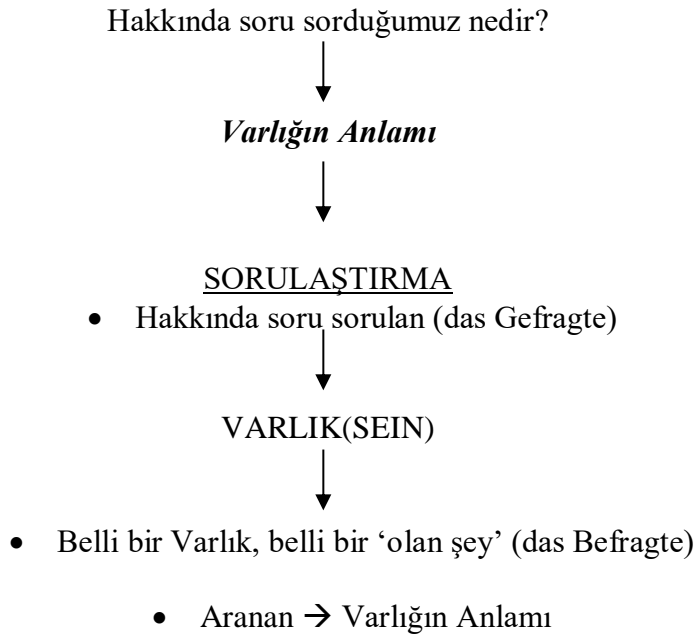
- Varlık, en evrensel kavramdır.
- Bu kadar kapsayıcı bir şey, tanımlanamaz.
- Varlık, kendinden açık bir kavramdır.

Bunlar, bizi, varlığın anlamını sormaktan alıkoyamaz. Soru, “Varlık nedir?” değil, “Varlık’ın anlamı nedir?” sorusudur. Soru doğru sorulduğunda, bu üç dogma engelleyici değildir.

- Varlığın kapsamlı oluşu
- Varlığın tanımlanamaz oluşu
- Varlığın kendinden açık oluşu

Heidegger’e göre, bu üç dogma, “varlığın anlamı nedir?” sorusunu sormaya engel değildir. En önemli şey, soruyu oluşturma biçimidir.

Sadece yanıt bulmakla ilgili bir sorun yoktur; sorunun kendisinin oluşturulması, bir başka deyişle, sorunun nasıl sorulacağı önem taşır. Öncelikle, nasıl bir sorgulama yapılacağına yapıyı araştırılmalıdır. Sorugulamanın biçimsel yapısı irdelenir. Her soru bir şeyi hedefler. İki kutup arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Hedeflediğimiz, hedefleneni gösterir.

Bulunacak şey, sorgulamanın içinde vardır. Varlığa ilişkin sorgulamada, öyle bir olan şey sorgulanmalıdır ki, onun anlamında varlığın anlamı bulunsun. Sorgulanacak olan, soru

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 403 – Çağdaş Felsefe I

soranın kendisidir. Sorunun kendisi, bizi belli bir olana çeker; bu olan da kendi varlığını açımlayacak olan insandır. Bizim varlığımız Dasein'dır.